

דף שבועי

בס"ד

פרשת קרח, תשפ"ו, מספר 1672

"וְהָיָה פֶּרַח מִטָּה אֶהְיֶה" צבי גולדמן

בדומה לחזקוני, נציע כאן שהוצאת הפרח, ציצת הציץ וגמילת השקדים הן סמלים הקשורים לבחירת אהרון, ושהציץ המוזכר בפסוק קשור לציץ מבגדי הכהן הגדול.³ ואולם, בשונה מחזקוני, שפירש שהסמלים הללו משמשים אותות או הבטחות על העתיד, נפרש שהסמלים הללו משמשים מענה ישיר לטענת קורח ועדתו, שלכאורה החזיקו בה גם המתלוננים על משה ואהרון, שהרי קראו לאנשים האלה "עם ה'" (במ' יז:ו). הצעתנו היא, שהסמלים הללו באים להפריך את הטענה שאין צורך בכוהן גדול, באמצעות הדגשת חשיבותו של הכהן הגדול הן מבחינת לבושו והן מבחינת תפקידו.

א. חשיבות הכהן הגדול מבחינת לבושו

מתיאור הציץ בתורה כ"נזר",⁴ שעליו נכתב "קֹדֶשׁ לַה'" (שמ' כח:לו), מתקבלת התחושה שהציץ הוא הבגד הנעלה ביותר מבין בגדי הכהונה.⁵ לכן ייתכן, שסמל ציצת הציץ בא להדגיש את חשיבותו של הכהן הגדול באמצעות רמיזה לבגד זה.

אפשר להעמיק ולהוסיף, שהמדרש (תנחומא קרח ב) המובא בפירוש רש"י על במ' טז:א מקשר בין טענת קורח ועדתו לפרשת הציצית הסמוכה לפרשתנו: "קֹפֶץ קֶרַח וְאָמַר לְמֹשֶׁה... טָלִית שְׂכָלָה תְּכַלֶּת, מֶה הִיא שְׂיָהָא פְטוּרָה מִן הַצִּיצִית? אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, חֲתִיבַת בְּצִיצִית".

3 הקשר בין ציצת הציץ לציץ הכהן הגדול מופיע גם במאמרי "למדנו" בילקוט תלמוד תורה, דף ע"ב, ע"ב. תודתי נתונה לאריה סנדרס שהפנה אותי למדרש הזה, והעיר כמה הערות נוספות שעזרו לי להבהיר ולחדד את דבריי במאמר זה.

4 לדוגמה, עיינו בשמ' לט:ל.

5 ואכן, ה"אור החיים" כתב (על שמ' כח:ד), שהציץ אפילו אינו נזכר עם שאר בגדי הכהונה "לצד מעלתו יותר משלשה בגדי כהן גדול".

לאחר המגפה שבה מתו 14,700 אנשים שהתלוננו על משה ואהרון בעקבות מיתת עדת קרח, ציווה ה' את משה להניח שנים-עשר מטות, כולל מטה אהרון, באוהל מועד, והודיעו: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבָחַר בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁלַתִּי מֵעַלִּי אֶת תְּלָנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם" (במ' יז:כ). ואכן כך היה: "וְהָיָה מִמֶּחֶרֶת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל הָעֵדוּת וְהָיָה פֶּרַח מִטָּה אֶהְיֶה לְבֵית לִוִּי וַיֵּצֵא פֶּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים" (במ' יז:כג).

לא ברור מהכתוב מדוע בחר ה' דווקא באות הזה כהוכחה לבחירת אהרון.¹ כלומר, השאלה היא, אם פריחת המטה של אהרון מסמלת עניין הקשור לבחירת אהרון?

לכאורה, כמענה לשאלה זו, כתב חזקוני:

וַיֵּצֵא פֶּרַח, סִימָן לִפְרָחֵי כְהוֹנָה שְׁעִתִּידִין לַצֹּא מִמֶּנּוּ. וַיֵּצֵץ צִיץ, סִימָן שִׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ כַהֲנִים נוֹשְׂאֵי נֶזֶר צִיץ הַקֹּדֶשׁ. וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, סִימָן שִׁיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ כַהֲנִים שׁוֹקְדִים עַל עֲבוֹדָתָם, כְּדַאֲמַרִּינָן: כַהֲנִים זְרִיזִים הֵם.²

* צבי גולדמן, בית שמש.

1 לפי פירוש חזקוני שיובא לקמן, וכן לפי פירוש רש"י על במ' יז:כג (המצוטט בהערת השוליים הבאה) ועל יז:כד, פריחת המטה היא אות על בחירת אהרון. לעומת זאת, הרמב"ן כתב (על יז:כד) שהיא אות על בחירת שבט לוי. הרא"ם הסביר, שלשיטת רש"י פריחת המטה היא אות על שתי הבחירות, ולכאורה פשט הפסוקים תומך בפירוש זה. ההצעה המובאת במאמר זה מניחה, שפריחת המטה היא אות, במידה מסוימת, על בחירת אהרון.

2 גם רש"י (יז:כג) רואה בשקדים סימן לזריזות (כמפורש ביר' א:יא-יב), אך משייך את הזריזות לא לכהנים אלא לה': "וְלָמָּה שְׁקָדִים? הוּא הַפְּרִי הַמְּמַהֵר לְהַפְרִיחַ מְכַל הַפְּרוֹת, אֵף הַמְּעוֹרָר עַל הַכְּהֵנָה פְּרָעָנוֹתוֹ מִמֶּהֱרַת לְבָא". לכאורה, לפי פירוש רש"י אין סמליות עצמאית להוצאת הפרח או לציצת הציץ.

מוזכרת פעמים רבות, לעיתים ללא קשר מובן מאליו לפרשיות הסמוכות:⁹

בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפְּרָכָת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֹת יַעֲרֹךְ
אֹתוֹ אֶהְיֶה וּבְנִי¹⁰ מֵעַרְב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ש"מ' כז:כא).

וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהְיֶה קְטֹרֶת סָמִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר
בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנֹּחַת יְקִטִּירָנָה. וּבְהִעָלָת אֶהְיֶה אֶת
הַנֹּחַת בֵּין הָעֲרֵפִים יְקִטִּירָנָה קְטֹרֶת תְּמִיד לִפְנֵי ה'
לְדֹרֹתֵיכֶם¹¹ (ש"מ' ל:ז-ח).

מִחוּץ לַפְּרָכָת הָעֵדֹת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְיֶה
מֵעַרְב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' תְּמִיד חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם (ו' כד:ג).

דָּבַר אֶל אֶהְיֶה וְאֶמְרָת אֲלֵיו בְּהִעָלָתְךָ אֶת הַנֹּחַת
אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ שְׂבָעַת הַנֹּרוֹת (ב"מ'
ח:ב).

לכן, אפשר שהוצאת הפרח וגמילת השקדים רמזו למנורה, שעליה כתוב: "וּבְמִנְרָה אֲרַבְּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים¹² כְּפִתְרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ" (ש"מ' כה:לד), כדי לטעון שעל אף שהעם כולו קדוש, יש צורך בכוהן גדול לעבודת המנורה ולשאר העבודות במשכן.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

 הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון עורכת לשון: רחל הכהן שיף

9 הרב י' שרלו התייחס לתופעה זו בשיעור שהעביר בישיבת אורות שאול.

<https://www.youtube.com/watch?v=ChENIQ6Um-M>

10 אפשר לפרש את המילה "ובניו" בדרכו של ראב"ע בפירושו הקצר לפסוק זה: "שיערכנו הכהן הגדול או אחד מבניו שיעמוד תחתיו". אולי אפשר גם לפרש, שלמרות שההדלקה הייתה כשירה בבניו של אהרן, העבודה יועדה דווקא לאהרן, שהרי בניו אינם נזכרים בפסוקים האחרים העוסקים במצווה זו.

11 אולי אפילו יש להבין מהפסוקים האלה, שעבודת המנורה חשובה יותר מהקטרת הקטורת, שהרי התורה תלתה את השנייה בראשונה.

12 גם אם לא נפרש שהמילה "משוקדים" פירושה "כדמות שקדים", כפי שפירש רס"ג (על ש"מ' כה:לג), המילה "שקדים" ודאי מרמזת למילה "משוקדים".

לכאורה, המדרש משתמש בטלית שכולה תכלת, שלפי קורח פטורה מציצית, כמשל לטענת קורח, שכל העדה קדושים ולכן אינם צריכים את הנהגת משה ואהרן. אולם ניתן גם להבין מהמדרש, שטענת קורח: "רַבְלְכֶם כִּי כִלְהַעֲדָה כָּלֶם קִדְשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עֲלֵהָלָה ה'" (ב"מ' טז:ג) התבססה באופן מהותי על פרשת ציצית, שכתוב בה "וְהִיִּיתֶם קִדְשִׁים לֹא-לְהִיכֶם" (ב"מ' טו:מ).⁶ נוסף על כך, ברור שהציצית דומה – הן בצורת המילה⁷ והן במהותה – לציץ שלבש הכוהן הגדול. כשם שבני ישראל מצווים לשים את הציץ על פתיל תכלת (ש"מ' כח:לז), כך הם מצווים לתת פתיל תכלת על ציצית הכנף (ב"מ' טו:לח). וכשם שעל הציץ נכתב "קִדְשׁ לַה'" (ש"מ' כח:לו), כך הציצית אמורה לגרום לבני ישראל להיות קדושים לה'.

אם כן, אפשר לפרש שקורח טען כך: אם לכולנו יש ציציות, הרי שכולנו קדושים, ולכן אין צורך בכוהן גדול שילבש עבורנו את הציץ. ציצת הציץ באה להפריך טענה זו.

ב. חשיבות הכוהן הגדול מבחינת תפקידו

הצעת משה הייתה שהאנשים שהצטרפו לקורח ינסו להוכיח את עצמם בהקטרת קטורת. אכן, לפי הפשט, הקטרת הקטורת היא עבודה חשובה של הכוהן הגדול, אולם ישנה עבודה נוספת של הכוהן הגדול הזוכה להדגשה בפסוקים, וזו היא עבודת המנורה.⁸ עבודה זו

6 הבנה זו מתקבלת על הדעת, למרות שהמדרש אינו מצטט את המילים "וְהִיִּיתֶם קִדְשִׁים לֹא-לְהִיכֶם" (וכך פירש הרב יונתן זקס ז"ל במאמרו "A Cloak Entirely Blue").

7 הרד"ק כותב בפירושו ליש' כח:ד ש"ציץ" לשון זכר ו"ציצית" לשון נקבה. לעיתים, בעברית מודרנית, הסיימת "ית" נותנת למילה משמעות של הקטנה, כמו במילים "שקית" ו"כפית", אולם תופעת הקטנה זו אינה שכיחה (ואולי אינה קיימת כלל) במקרא.

8 בדרך כלל, לפי הפשט, העבודות בתוך אוהל מועד נעשו על ידי אהרן (הכוהן הגדול), והעבודות בחצר נעשו על ידי בניו (שאר הכוהנים). לכן, כתבנו שהקטרת הקטורת ועבודת המנורה הן עבודות של הכוהן הגדול. ברם, לפי ההלכה, מותר לכל כוהן להקטיר את הקטורת ולהיטיב את הנרות, ואף התקיימו פייסות בכל יום לעבודות האלה (יומא פרק ב משנה ד). נוסף על כך, לפי הרמב"ם (הלכות ביאת מקדש טז:ז) על סמך מסכת יומא כד ע"ב, הדלקת הנרות כשרה אפילו בזרים. הספורנו הציע (על וי' כד:א), שעבודות אלה היו שמורות לכוהן הגדול רק בהיות בני ישראל במדבר, ולא לדורות. ועיינו להלן בהערה 10.